УДК 631.15.017.3

ЕКОНОМІЧНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ПІДСОБНИХ ГОСПОДАРСТВ НАСЕЛЕННЯ

О. В. Федик.
Львівська комерційна академія

© *Федик О.В., 2013.*

Стаття отримана редакцією 18.09.2013 р.

Вступ. У сучасних умовах підсобні господарства населення є наймасовішою, гнучкою і стійкою формою господарювання в сільському господарстві, що пояснюється історично сформованим укладом життя, зниженням обсягів виробництва продукції на сільськогосподарських підприємствах та зайнятості в сільській місцевості. Кризові явища, характерні для економіки України впродовж останніх років, призвели до значного зниження реальних грошових доходів населення, особливо у сільській місцевості, і спонукали людей до самозабезпечення продовольством за рахунок особистих підсобних господарств. Саме тому вивчення впливу різних чинників на розвиток підсобних господарств населення набуває особливої актуальності.

Огляд останніх джерел досліджень і публікацій. Значний внесок у розроблення різних аспектів розвитку й ведення підсобних господарств населення у системі багатоукладної аграрної економіки зробили такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як П. Т. Саблук [3; 6], Л. Ю. Мельник [4], В. Я. Месель-Веселяк [3], О. М. Онищенко [5], В. Ф. Стукач [8], Г. І. Шмельов [9] та інші.

У працях цих науковців тією чи іншою мірою висвітлюються проблеми економічного розвитку господарств населення. Однак питання оцінювання впливу різних чинників на економічний потенціал підсобних господарств населення зазвичай розглядаються недостатньо глибоко.

Постановка завдання. Метою статті є вивчення та оцінка на основі кореляційно-регресійного аналізу впливу економічних чинників на результати діяльності підсобних господарств населення.

Основний матеріал і результати. Роль господарств населення у загальному виробництві валової продукції сільського господарства залежить від багатьох чинників, які, на нашу думку, можна згрупувати таким чином:

– економічні – обсяг виробництва сільськогосподарської продукції на одну особу, рівень доходів сільського населення, розмір та якість земельної ділянки, рівень розвитку інфраструктури, наявність житла і робочих місць, спеціалізація регіонів та ін.;

– природно-кліматичні – родючість земель, структура сільськогосподарських угідь, кліматичні умови, рівень освоєння території тощо;

–демографічні – чисельність і темпи приросту населення, статево-віковий та кількісний склад сільських домогосподарств, міграційні процеси й ін.;

– політичні – ступінь соціальної спрямованості політики щодо домогосподарств (органів законодавчої влади, уряду та місцевого самоврядування);

– культурні – система чинних у суспільстві правових і моральних норм, освітній рівень населення, кількість та доступність закладів освіти, культури тощо;

– екологічні – природно-географічні особливості середовища проживання, санітарно-гігієнічні умови життєдіяльності, забрудненість довкілля.

Безумовно найбільше впливають на розвиток підсобних господарств населення економічні чинники, серед яких насамперед загальний стан розвитку економіки та агропродовольчого комплексу, зокрема. Зростання обсягів виробництва сільськогосподарської

продукції у великих сільськогосподарських підприємствах, її наявність та доступність за цінами у роздрібній торговельній мережі сприяють зниженню ролі господарств населення у його забезпеченні продовольством. Розвиток же кризових явищ в економіці в цілому та в АПК, зокрема, приводить, як уже зазначалося раніше, до посилення ролі підсобних господарств у забезпеченні населення сільськогосподарською продукцією. Це пояснюється тим, що, як зазначають деякі економісти-аграрники [2], господарства населення – «… це форма господарства, якій властива самоексплуатація, самовиживання, можливість існування навіть за збитковості виробництва». Так, зі збільшенням виробництва сільськогосподарської продукції на одну особу частка домогосподарств у її виробництві має тенденцію до зниження. Це наочно відстежується за даними рис. 1.

Так, у Черкаській, Полтавській та Кіровоградській областях, де виробництво сільськогосподарської продукції на одну особу у 2011 р. було найвищим (відповідно 11308, 10477 і 10066 грн.), частка господарств населення у виробництві валової сільськогосподарської продукції була найнижчою – 24,8; 36,4 та 36,5%, відповідно.

У той же час у Донецькій, Луганській та Київській областях, де виробництво сільгосппродукції на одну особу було найнижчим, частка господарств населення у виробництві валової сільськогосподарської продукції хоч і була доволі високою (47,9; 43,1 та 34,7%, відповідно), та далеко не найвищою.

Найвища ж частка господарств населення у виробництві валової продукції сільського господарства спостерігається у Закарпатській, Чернівецькій, Рівненській, Львівській, Івано-Франківській областях.

Таким чином, між виробництвом валової сільськогосподарської продукції на одну особу і часткою продукції господарств населення у валовій продукції існує не прямий, а кореляційний зв’язок. Це пояснюється тим, що на виробництво сільськогосподарської продукції у господарствах населення сильний вплив чинять також грошові доходи сільського населення та інші чинники. Кореляційним називається «такий зв’язок між ознаками суспільно-економічних явищ, за якого на величину результативної ознаки, крім факторної, впливають багато інших ознак, які можуть діяти в різних напрямах одночасно чи послідовно. Цей зв’язок характеризується тим, що між факторною і результативною ознаками немає повної відповідності, а лише є певне співвідношення. Особливістю кореляційного зв’язку є те, що кожному значенню факторної ознаки відповідає не одне, а ціла низка значень результативної ознаки. Кореляційний зв’язок можна виявити тільки у вигляді загальної тенденції при масовому порівнянні факторів» [1, с. 342].

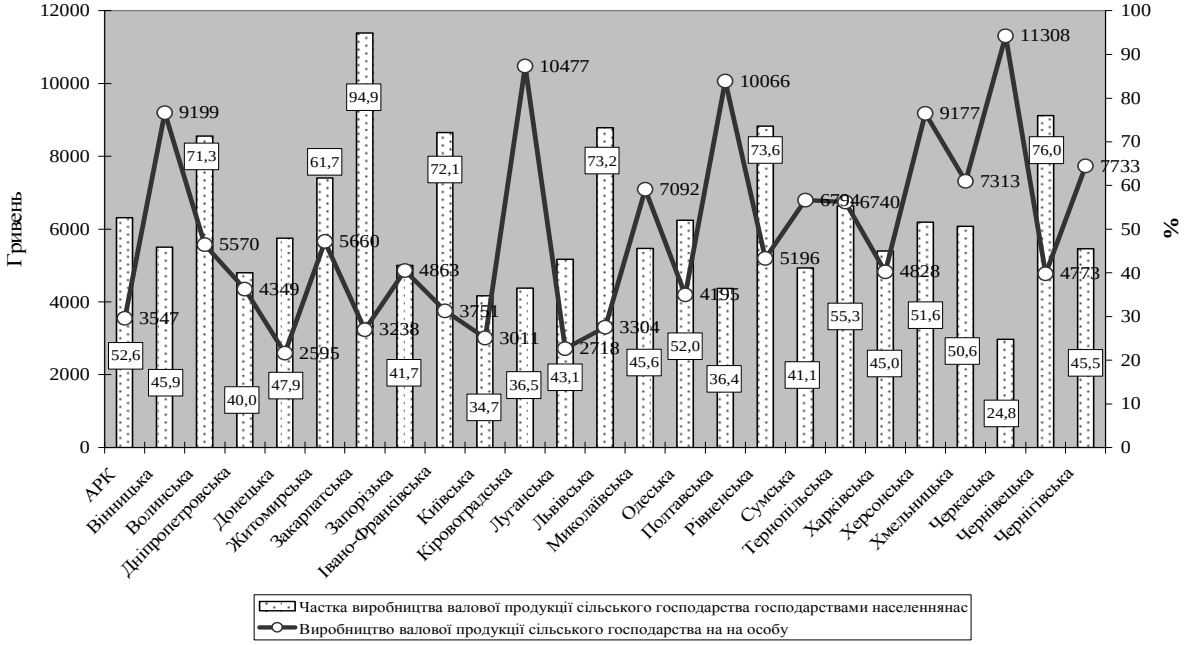

Рис. 1. Виробництво валової сільськогосподарської продукції на одну особу і частка продукції господарств населення у валовій продукції у 2011 році [2, с. 65]

Поряд з обсягом виробництва валової сільськогосподарської продукції на одну особу на частку виробництва валової продукції сільського господарства господарствами населення значно впливають грошові доходи сільського населення. З метою визначення форми цього зв'язку, вимірювання його сили (щільності) та виявлення впливу фактора на результативну ознаку виконаємо кореляційний аналіз залежності виробництва сільськогосподарської продукції у господарствах громадян від середньомісячної заробітної плати працівників підприємств сільського господарства. Для цього проранжуємо регіони України за розміром середньомісячної заробітної плати працівників підприємств сільського господарства (табл. 1).

Таблиця 1. Залежність частки виробництва валової продукції сільського господарства господарствами населення від середньомісячної заробітної плати працівників підприємств сільського господарства у 2011 р. [7 , с. 221, 231]

Області	Середньомісячна заробітна плата, грн.	Частка виробництва валової продукції сільського господарства господарствами населення, %
1	2	3
Волинська	1088	71,3
Закарпатська	1267	94,9
Одеська	1395	52,0
Житомирська	1412	61,7
Рівненська	1456	73,6
Чернівецька	1490	76,0
Чернігівська	1510	45,5
Тернопільська	1547	55,3
Сумська	1652	41,1
Запорізька	1665	41,7
Миколаївська	1676	45,6
Херсонська	1679	51,6
Кіровоградська	1718	36,5
Луганська	1740	43,1
Вінницька	1763	45,9
Хмельницька	1763	50,6
АРК	1863	52,6
Дніпропетровська	1872	40,0
Львівська	1879	73,2
Харківська	1907	45,0
Івано-Франківська	1958	72,1
Полтавська	1972	36,4
Черкаська	2055	24,8
Донецька	2070	47,9
Київська	2165	34,7

Наведені в таблиці дані свідчать про те, що зі збільшенням середньомісячної заробітної плати простежується тенденція до зменшення частки виробництва валової продукції сільського господарства господарствами населення (рис. 2).

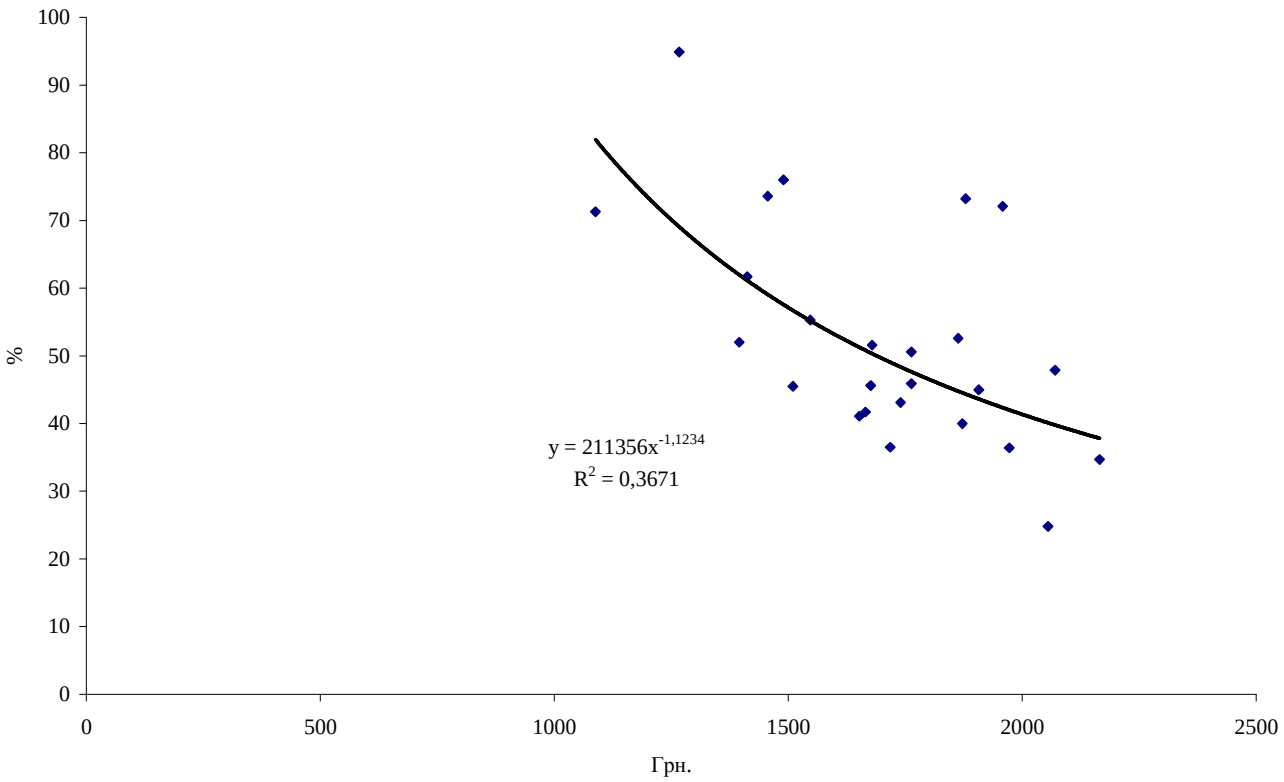

Рис. 2. Залежність частки виробництва валової продукції сільського господарства господарствами населення від середньомісячної заробітної плати працівників підприємств сільського господарства у 2011 р.

Як бачимо, ця залежність найкраще описується функцією кривої лінії $y = 211356x^{-1,1234}$. Розрахований коефіцієнт кореляції $R_{y/x} = -0,589851$ за «таблицею Чеддока» [1, с. 342] свідчить про наявність значного оберненого зв'язку між часткою виробництва валової продукції сільського господарства господарствами населення та середньомісячною заробітною платою членів домогосподарств. Таким чином, зменшення грошових доходів за роботу в суспільному секторі виробництва змушує членів сільських домогосподарств усе більше уваги звертати на розвиток виробництва сільськогосподарської продукції у підсобних господарствах.

Висновки. На роль підсобних господарств населення у виробництві валової продукції сільського господарства значно впливають такі економічні фактори, як обсяги виробництва валової продукції сільського господарства та рівень заробітної плати у сільськогосподарських підприємствах. З урахуванням кризового стану галузей АПК, а також того, що для значної кількості населення підсобні господарства населення поступово перетворилося з додаткового джерела надходження продовольства в основне, підсобні господарства населення у сучасних умовах мають значні перспективи для розвитку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Езекиэл, М. Методы анализа корреляций и регрессий (линейных и криволинейных) / М. Езекиэл, К.А. Фокс: пер. с англ. Л. С. Кучаева. – М.: Статистика, 1966. – 559 с.
2. Економіка України: десять років реформ / [Ел. р.]: Режим доступу: nu.edu.ua/ faculty/ekonom/Economics/publish/Econ_Ukr.htm
3. Ефективність сільськогосподарського виробництва в особистих господарствах громадян (за матеріалами обстеження) / за ред. П. Т. Саблука, В. Я. Месель-Веселяка, Ю. Я. Лузана. – К.: Інститут аграрної економіки УААН, 2001. – 378 с.
4. Мельник, Л. Ю. Особистий сектор сільськогосподарського виробництва: стан, тенденції та перспективи / Л. Ю. Мельник, П. М. Макаренко // Економіка АПК. – 2002. – № 11. – С. 119 – 127.
5. Онищенко, О. М. Господарства населення: підсумкові оцінки, прогнози / О. М. Онищенко // Економіка України. – 2003. – № 3. – С. 59 – 68.

6. Саблук, П. Т. Аграрна реформа: стан і напрями розвитку / П. Т.Саблук // Економіка АПК. – 2000. – № 4. – С. 3 – 9.
7. Сільське господарство України за 2011 рік: статистичний збірник / [За ред. Н. С. Власенко]. – К.: Державна служба статистики України, 2012. – с. 65.
8. Стукач, В. Ф. Инфраструктура обслуживания личных подсобных хозяйств сельского населения / В. Ф. Стукач, М. Н.Якубенко // Электронный журнал «современные проблемы науки и образования». Экономические науки, 2008 – № 6. – с. 152 – 155.
9. 9. Шмелев, Г. Индивидуальные формы ведения сельскохозяйственного производства / Г. Шмелев [Эл. р.]: Режим доступа: http://www.xserver.ru/user/ifvsh/

УДК 631.15.017.3

Федик Ольга Володимирівна, аспірантка. Львівська комерційна академія**. Економічні чинники розвитку підсобних господарств населення.** Розглянуто вплив економічних чинників на розвиток сільськогосподарського виробництва у підсобних господарства населення. Установлено функціональну залежність частки домогосподарств населення у виробництві валової продукції сільського господарства від середньомісячної заробітної плати сільського населення.

Ключові слова: підсобні господарства населення, валова продукція сільського господарства, середньомісячна заробітна плата.

УДК 631.15.017.3

Федык Ольга Владимировна, аспирантка. Львовская коммерческая академия**. Экономические факторы развития подсобных хозяйств населения.** Рассмотрено влияние экономических факторов на развитие сельскохозяйственного производства в подсобных хозяйствах населения. Установлена функциональная зависимость части домашних хозяйств населения в производстве валовой продукции сельского хозяйства от среднемесячной заработной платы сельского населения.

Ключевые слова: подсобные хозяйства населения, валовая продукция сельского хозяйства, среднемесячная заработная плата.

UDC 631.15.017.3

Fedyk Olga, post-graduate student. Lviv Commercial Academy. Economic factors of households development. The influence of economic factors on the development of agricultural production in households is analysed in this paper. The functional dependence of household proportion in the production of gross agricultural output on the average wage of the rural population is determined.

Keywords: households, gross agricultural output, average wage.